

30.7.2020

Sisäministeriö
Pelastusosasto
kirjaamo@intermin.fi

Asia: Lausunto sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen kansallisesta toimintaohjelmasta

Asianumero: SMDno-2019-1791

Vastaaja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos

Vastaajan yhteyshenkilö Palopäällikkö Pauliina Kopra
Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos
Sähköposti: pauliina.kopra@espoo.fi
puhelin: 043 8266 779

Lausunto

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen kansallisesta toimintaohjelmasta. On hienoa ja tärkeää, että sopimuspalokuntatoiminnan kehittämiseksi on perustettu kansallinen yhteistoimintaryhmä, ja kehittämistä on tarkoitus suunnitella ja toteuttaa yhdenmukaisin tavoittein. Pelastustoimen sopimuspalokunta- ja vapaaehtoistoiminta tarvitsee tulevaisuudessa tarkempaa tutkittua ja analysoitua tietoa sekä yhdenmukaisia reunaehtoja toiminnan kehittämisen ja ylläpitämisen tueksi.

Yleistä

Mielestämme lausuttavana olevasta toimintaohjelmasta puuttuu kaivattu konkretia, ja lisäksi asiakirjassa puhutaan ristiin toimintaohjelmasta sekä kehittämisohjelmasta. Lausuttavan asiakirjan tarkoitus ja tavoite jää näin ollen osittain epäselväksi. Lausuntopyynnössä sanotaan, että toimintaohjelmalla vastataan hallitusohjelman ja kansallisten strategioiden tavoitteisiin. Asiakirjan johdannossa puolestaan sanotaan, että toimintaohjelma linjaa kansallisen yhteistoimintaryhmän käsiteltäviä aiheita eikä näin ollen olisi nimensä mukainen kansallinen kehittämisen toimintaohjelma vaan työryhmän työtä ohjaava asiakirja. Herää siis kysymys, onko kyseessä todella sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen toimintaohjelma vai yhteistyöryhmän projektisuunnitelma tai työjärjestys.

Sopimuspalokuntatoiminnan kehittäminen on tärkeää ja ajankohtaista myös muista kuin hallitusohjelman ja strategioihin vastaamisen lähtökohdista. Kehittämislle tarvitaan selkeitä kansallisia reunaehtoja ja selkeää kytkentää pelastuslakiin sekä muihin toimintaa ohjaaviin säädöksiin.

30.7.2020

Lausuttavasta asiakirjasta ei mielestämme riittävän konkreettisesti käy vielä ilmi varsinaiset perustellut kehittämistoimenpiteet, joihin voisi ottaa kantaa ja arvioida niiden merkityksellisyyttä. Asiakirja vaikuttaa monin osin keskeneräiseltä. Pelastustoimen uudistushankkeen työryhmän loppuraportin (29/2018) peräämä analysoitu tieto kehittämistoimenpiteiden taustalta sekä toimenpiteiden edellyttämät resurssit eivät mielestämme käy ilmi asiakirjasta. Nyt toimintaohjelman tapa esittää asioita on mielestämme aivan liian yleisluontoinen: Esim. 3.1 toimintaedellytysten turvaaminen. Vähintään 2020 aikana toteutettava harvaan asuttujen alueiden kehittäminen. Miten tämä on tarkoitus toteuttaa, miten määritellään harvaan asuttu alue ja millaisia toimenpiteitä kehittämisen eteen tehdään tai on suunniteltu, minkä tahojen resursseja kehittäminen vaatii?

Mikäli toimintaohjelma vahvistetaan tällaisenaan kansalliseksi kehittämisohjelmaksi, ei mielestämme tiedetä riittävästi, mihin toimenpiteet perustuvat, vastaavatko ne tulevia tarpeita ja millaisia resursseja tämä eri toimijoilta vaatii. Asiakirjassa on runsaasti avoimia kysymyksiä ja tavoitteita, joiden selvittyä voidaan varmasti luoda tarkempia kehittämistoimenpiteitä. Toivomme, että toimintaohjelmaa täydennetään etenkin perustelujen, konkreettisten toimenpiteiden sekä resurssien osalta ennen hyväksyntää ja toimeenpanoa.

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen huomiot toimintaohjelman sisällön mukaisesti

1.3 Toimintaa ohjaava strateginen tausta

Näkisimme, että kansalliselle kehittämiselle ja tarpeille on luotava parempi ja yhdenmukaisempi suunta kuin alueelliset palvelutasopäätökset. Mielestämme palvelutasopäätös ei ole keskeinen sopimuspalokuntatoimintaa ohjaava tai toimintaa kehittävä asiakirja.

2 Yhteinen tavoite ja tahtotila

Mielestämme sopimuspalokuntatoimintaa kehittäessä lähtökohtana ei tulisi olla ainoastaan itse palokuntatoiminnan turvaaminen, vaan näkökulma pitäisi olla niin kansallisessa kuin alueellisessa turvallisuudessa. Pelastustoimen valmiuden, suorituskyvyn ja resurssien tulee vastata alueen tarpeita ja siellä esiintyviä uhkia. Palokunnan tai sopimuspalokunnan olemassaolo itsessään ei yksinään paranna kansalaisen saamaa palvelua.

Toivoisimme alla olevia lisäyksiä ja täydennyksiä avainkysymyksiin:

Ensisijaisena avainkysymyksenä ja tavoitteena näkisimme kysymyksen ”Millaisia analysoituja tarpeita on tulevaisuuden pelastustoimen sopimuspalokunta- ja vapaaehtoistoiminnalle”. Tähän linkittyisi hyvin myös listassa jo oleva kysymys, millainen on sopimuspalokuntien asema pelastustoimessa? Lisäksi näihin linkittyisi kohdan 3 edistettävistä asioista kohta 3.4 Tilannekuva ja seuranta.

Tulevaisuuden tarpeiden määrittelyssä tulee tehdä yhteistyötä pelastustoimen suorituskykyhankkeen ja sopimuspalokuntien tulevaisuushankkeen kanssa. Kun erilaiset vaihtoehtoiset tulevaisuudet on määritetty, olisi helpompi lähestyä myös nykyisen avainkysymyslistan kysymyksiä 1-4 ja määrittää selkeitä kehittämistoimenpiteitä. Lisäksi toivomme lisättäväksi avainkysymykseksi toimintakyvyn ja osaamisen osalta kysymystä: Kuinka sopimushenkilöstön henkisten ja fyysisten voimavarojen kehittämistä ja ylläpitoa voidaan tukea? Tämä kytkisi mielestämme edistettävän asian 3.3 paremmin näihin avainkysymyksiin ja yhteisiin tavoitteisiin.

30.7.2020

3 Yhdessä edistettävät asiat

3.1 Sopimuspalokuntien toimintaedellytysten turvaaminen

Ilman ajantasaisista tilannekuvaa sekä perusteltuja tulevaisuuden ja toimintaympäristön tarpeita tämä kohta jää hieman puutteelliseksi. Tähän kohtaan etenkin toivomme perusteluja, analysoitua taustatietoja sekä tarkemmin avattuja toimenpiteitä. Toimintaedellytysten turvaamisen lisäksi tarvitaan tietoa siitä, mitkä ovat yhteiskunnan ja pelastustoimen tulevaisuuden tarpeet sopimuspalokunnille ja pelastustoimen vapaaehtoisille toimijoille. Tulisi määritellä lisäksi millaisia rooleja sopimuspalokunnilla voisi olla pelastustoimen kansallisen kehittämisen näkökulmasta myös muilta kuin pelastustoimintaan osallistumisen osalta. Pelastustoimintaan osallistumisen osalta tulee määritellä suorituskyky- ja osaamisvaatimukset, jotka sopimuspalokunnan ja sopimushenkilöstön tulee täyttää.

3.2 Työnantajavelvoitteiden selkiyttäminen

Näemme hyväksi, että työnantajavelvoitteet selvitetään ja tehdään kaikille osapuolille selviksi. Velvoitteiden selkiyttäminen helpottaa myös työturvallisuuden varmistamista ja toivottavasti selkeyttää osaltaan myös työturvallisuuslain mukaisia työnantajan ja työntekijän velvoitteita.

3.3 Sopimushenkilöstön toimintaedellytysten kehittäminen

Toimintaedellytysten kehittäminen vaatii pohjaksi tulevaisuuden tarpeiden tunnistamisen ja ajantasaisen tilannekuvan nykytilasta ja puutteista. Osaamistarpeiden kartoitus on askel oikeaan päin. Lisäksi tulisi analysoida palokuntien osaamisen nykytaso sekä suorituskyky. Esimerkiksi fyysinen toimintakyky tällä hetkellä sammutus- ja savusukelluskurssille hakeutuvien sopimuspalokuntalaisten osalta on yleisesti ottaen huolestuttavalla tasolla.

Toimintaedellytysten kehittämisessä on tärkeää tehdä yhteistyötä pelastustoimen suorituskykyhankkeen kanssa ja mahdollisesti hyödyntää pelastuslaitoksissa jo olemassa olevia käytäntöjä sopimuspalokuntien suorituskyvyn ja osaamisvaatimusten määrittelyyn liittyen. Toimintaedellytysten kehittämisessä tulee mielestämme tarkastella lisäksi eri alueiden toimintaympäristöä ja sen vaatimusten vaikutuksia sopimuspalokunnan suorituskyky- ja osaamisvaatimuksiin. Mielestämme palokuntien tulevaisuuden roolitusta pelastustoimessa tulee pohtia ja selvittää tarkemmin; millaisiin tehtäviin on tulevaisuudessa realistista osallistua, millaista palvelua on mahdollista vaatia sopimuspalokunnilta, jotta asiakkaat saavat eri alueiden vaatimukset täyttävää tarkoituksenmukaista pelastustoimen palvelua ja palokuntien henkilöstön työturvallisuus on varmistettu. Myös toimiva ja osaamis- ja suorituskykyvaatimuksiin vastaava koulutusjärjestelmä liittyy oleellisesti toimintaedellytysten kehittämiseen.

3.4 Tilannekuva ja seuranta

Näkisimme, että tilannekuvan luominen ja tarkempi tutkimus sekä analysointi tulee olla sopimuspalokuntatoiminnan kansallisen kehittämisen toimintaohjelman ensisijainen toimenpide. Tilannekuvan luomiseen tulee hyödyntää myös sopimuspalokuntatoiminnan tulevaisuuskatsauksen tuloksia niiden valmistuessa. Lisäksi tilannekuvan luomisessa tulee mielestämme huomioida myös muut kansalliset tutkimukset liittyen vapaaehtoistoiminnan erilaisiin tulevaisuuden kuviin ja pohtia laajemmin yhteiskunnallisia tarpeita. Sopimuspalokuntatoiminnan ja muun vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuteen vaikuttavat useat erilaiset yhteiskunnalliset ja globaalit muutokset. Etenkin työn murros sekä ikääntyminen ovat seikkoja, jotka vaikuttavat sekä sopimuspalokuntalaisten saatavuuteen että eri alueiden erilaisiin pelastustoimen palvelutarpeisiin.

30.7.2020

Tilannekuvan laadinta ja nykytilankartoitus on äärimmäiseen tärkeää. Mielestämme analysointiin on löydettävä luotettavampia työkaluja kuin HAKA-järjestelmä ja PRONTO. Toiminnan kehittäminen on mahdotonta, jollei tiedetä, mikä on nykytila ja mihin suuntaan toimintaa halutaan tai on tarvetta kehittää.

Palokunnilla voisi olla tulevaisuudessa nykytilanteeseen nähden erilaisia rooleja toimintaympäristöstä ja alueellista tarpeista riippuen. Kaikkien palokuntien ei tarvitse olla pelastustoimintaan osallistuvia palokuntia, sillä huolto- ja tukitoiminnot sekä muut ei niin kiireelliset tehtävät ovat myös äärimmäisen tärkeitä pelastustoimen tehtäviä.

3.5 Pelastustoimen ja siviilivalmiuden ajankohtaiset hankkeet

Nämä seikat voisi mielestämme mainita johdannossa, ellei johonkin hankkeeseen tai valmisteltavaan asiaan liity selkeitä kehittämistoimenpiteitä tai projekteja, jotka edellyttävät resurssointia.

4 Viestintä

On hienoa, että yhteistoimintaryhmä on laatinut viestinnän vision ja suunnitellut viestintää. Avoin viestintä on kehittämistyössä tärkeää valmisteluvaiheesta lähtien. Esim. käsitteiden ja muiden tulosten osalta tulee varmistaa, että ne jalkautuvat kaikkien käyttöön, ei riitä, että ne hyväksytään erilaisissa päättävissä tai valmistelemissa kokoonpanoissa. Päätökset ja toimenpiteet tulee saattaa tarvittavien asiantuntijoiden ja eri toimijoiden viestijöiden tietoon. Avoimella ja ennakoivalla viestinnällä voidaan ehkäistä monta turhaa väärinkäsitystä.